HİCRET

“Hicret”in Tanımı:

- **Sözlükte,** hicret "kişinin herhangi bir şeyden bedenen, lisanen veya kalben ayrılıp uzaklaşması" demektir. Ancak kelime daha çok "bir yerin terk edilerek başka bir yere göç edilmesi" anlamında kullanılır.
- **Terim olarak** genelde gayri Müslim ülkeden İslam ülkesine göç etmeyi, özelde ise Hz. Peygamberin ve Mekkeli Müslümanların Medine’ye göçünü ifade eder. Medine’ye göç eden Müslümanlara **"Muhacir"**, muhacirlere yardım eden Medineli Müslümanlara da **"Ensar"** unvanı verilmiştir.

Hicretin Fazileti:

- اَلَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ اَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَاُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ

- ***İman edip de hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler, rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler. Kurtuluşa erenler de işte onlardır.***[1]

---

[1] Tevbe, 9/20.

- وَمَنْ يُهَاجِرْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِى الْاَرْضِ مُرَاغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ مُهَاجِرًا اِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ وَقَعَ اَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

- ***Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek birçok güzel yer ve bolluk (imkân) bulur. Kim Allah ve Rasûlü uğrunda hicret ederek evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse artık onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah da çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.[2]***

[2] Nisa, 4/100.

- Rivayete göre, Mekke’de pek ihtiyar ve hasta olan Cündüb b. Damre Hicret hakkındaki ayetler nazil olunca, “Ben zayıf bir kimse değilim, yolumu tayin edip gidebilirim, artık bir gece bile Mekke’de duramam, beni yolcu ediniz” diye yemin eylemiş ve bir binekle Medine tarafına yola çıkmış.
- Fakat bu zat yolda iken kendisine ölüm alametleri görünmeye başlamış. Bunun üzerine sağ elini sol eline koymuş, “Allah’ım, şu senin, şu da Resulün içindir. Resulün sana ne ile biat ettiyse ben de öyle biat ediyorum” demiş ve buna müteakip Tenim denilen yerde vefat etmiştir.
- Hadiseyi Ashap işitince, “Medine’ye kadar gelmiş olsaydı ecir ve mükâfatı daha fazla olurdu” demişler, Müşrikler de gülümsemişlerdi. Bunun üzerine yukarıda ki Nisan 100. ayeti kerimesi nazil oldu.

- وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِى اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً وَلَاَجْرُ الْآخِرَةِ اَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

- ***Zulme uğradıktan sonra Allah yolunda hicret edenlere gelince, onları dünyada güzel bir şekilde yerleştireceğiz. Eğer bilirlerse ahiretin mükâfatı elbette daha büyüktür.***[3]

[3] Nahl, 41.

- ...فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّآتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ

- ***…Onlar ki, hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler; andolsun, ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Bu mükâfat, Allah tarafındandır. Allah; karşılığın güzeli O'nun katındadır.***[4]

---

[4] Al-i İmran, 3/195.

Hicrette Niyet:

- Rasulullah buyurdular ki:
- إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ
- *Ameller niyetlere göredir. Her kişi için niyet ettiği şey vardır. Kimin hicreti Allah'a ve Rasulüne ise onun hicreti Allah'a ve Rasulüne olur. Kimin hicreti dünyaya olursa ona ulaşır veya kadın için olursa onunla evlenir. Onun hicreti hicret ettiği şeyedir.*[5]

[5] Buhari.

Hicret Çeşitleri:

- Bu konudaki ayet-i kerime ve hadis-i şeriflerin ışığında "hicret" kavramını farklı açılardan ele alarak şöyle sınıflayabiliriz:
- **a) Dârü'l-Havf'tan Dârü'l-Emn'e Hicret:**
- Bir müminin, can, mal ve din güvenliği bulunmaması nedeniyle, korku ülkesinden her yönden emin olabileceği güvenlik yurduna göç etmesidir. (Habeşistan'a hicret ile Medine'ye hicretin ilk dönemi)
- **b) Dârü'l-Harb'den Dârü'l-İslâm'a Hicret:**
- Dini akide ve amellerine izin verilmemesi nedeniyle bir mü'minin, kâfir, müşrik veya gayr-i müslimlerin hâkimiyetinde olan bir beldeden Müslümanların yaşadığı İslâm ülkesine göç etmesidir. (Hz. Peygamber (s.a.s)'in Medine'ye hicretiyle başlayan dönem)
- **c) Allah'a ve Rasûlü'ne Hicret:**

- Allah ve Rasûlü yolunda, nefsin bütün arzularından feragatin bir ifadesi olarak, nefsin tamah edip bağlandığı vatan, yurt, aile, can, mal ve dünya nimetleri ile bunlara ait bütün hatıralardan vazgeçerek, Allah'ın rızasını kazanmak için Allah'ın emirlerini tercih etmektir. (Mekke'nin fethiyle başlayan ve kıyamete kadar sürecek olan dönem)

Manevi Hicret:

- Rasulullah buyurdu ki:
- اَلْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ الْخَطَايَا وَالذُّنُوبَ
- *Hakiki mümin insanların malları ve canları konusunda kendisinden emin oldukları kişidir. Hakiki muhacir, hata ve günahları terk edendir.*[6]

---

[6] İbn Mace.

- Rasulullah buyurdu ki:

- الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ، وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ

- *Hakiki müslüman diğer müslümanların dilinden ve elinden emin oldukları kişidir. Hakiki muhacir, Allah'ın üzerine haram kıldığı şeyleri terk edendir.*[7]

[7] Ebu Davud, İbn Hanbel.

- “Bir kişi Peygamberimize gelerek “Ey Allah’ın Rasûlü! Hangi hicret daha faziletlidir?” diye sordu:
- Rasulullah buyurdular ki:
- **أَنْ تَهْجُرَ مَا كَرِهَ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ. الْهِجْرَةُ هِجْرَتَانِ هِجْرَةُ الْحَاضِرِ وَهِجْرَةُ الْبَادِي فَأَمَّا الْبَادِي فَيُجِيبُ إِذَا دُعِيَ وَيُطِيعُ إِذَا أُمِرَ وَأَمَّا الْحَاضِرُ فَهُوَ أَعْظَمُهُمَا بَلِيَّةً أَعْظَمُهُمَا أَجْرًا**
- *“Rabbinin hoşlanmadığı şeyleri terk etmendir. Hicret ikidir. Biri yerleşik olanın hicreti, diğeri de göçebe olanın hicretidir. Göçebe olana gelince, çağrıldığında icabet eder, emrolunduğunda ise itaat eder. Yerleşik olanın hicretine gelince; Hicret o kimse için felaketlerin en büyüğü olduğu gibi ecirlerinde en büyüğüdür.”*[8]

---

[8] Nesai.

- İsmail Hakkı Bursevî manevi hicreti Rûhu’l-Beyân tefsirinde şöyle tarif eder:
- Manevi hicret, 'nefs yurdundan kurtulup kalp kâbesini fethederek oradan şirk ve dalâlet putlarını temizlemek için Allah'a yönelmektir ki hükmü kıyamete kadar bâkî olup her mü'mine farz-ı ayn'dır.'
- İbrahim Hakkı Bursevî Hazretleri başka bir yerde hicreti, zâhirî hicret ve batınî hicret olarak ikiye ayırır ve özlü bir şekilde şöyle tarif eder:
- “Hicret-i zâhir, bir hâneden bir hâneye nakl ve bir vilâyetten başka diyâra gitmektir. Ammâ hicret-i bâtın odur ki Allah'ın rızasına aykırı olan şeyi Allah'ın yardımı ile terk edip, Hak Teâlâ'nın rızasına hicrettir.
- Rızâya hicret bulunmadıkça, hicret-i zâhirî fâide vermez, belki hasârettir. Ve'l-hâsıl, hicretten maksûd, rızâullaha hicrettir ve hicret hatâdan sevâbadır.”

Hicret Ne Zaman Bitecek?

- Abdullah İbni Sa'dî anlatıyor: "Rasulullah'ın yanına bir heyet olarak geldik. Ben:
- يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي تَرَكْتُ مِنْ خَلْفِي وَهُمْ يَزْعُمُونَ أَنَّ الْهِجْرَةَ قَدِ انْقَطَعَتْ
- "Ey Allah'ın Rasulü! Muhakkak ki ben, arkamda, artık hicretin sona erdiğini zanneden bir kavim bıraktım" dedim.
- Rasulullah şöyle buyurdu:
- حَاجَتُكَ خَيْرٌ مِنْ حَاجَاتِهِمْ , لَنْ تَنْقَطِعَ الْهِجْرَةُ مَا قُوتِلَ الْكُفَّارُ
- *Senin iddaan onların iddiasından daha hayırlıdır. Küffârla kıtal edildiği müddetçe, hicret sona ermeyecektir.*[9]

[9] Taberani.

Hicretin Önemi:

- İbnu Abbâs,

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِنْ تَعْفُوا وتَصْفَحُوا وتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ

- ***"Ey iman edenler, eşlerinizin evlatlarınızın içinde hakikaten size düşman olanlar da vardır. O halde onlardan sakının.."*** (Teğâbün 14) meâlindeki ayet hakkında şu açıklamayı yaptı:

- هَؤُلَاءِ رِجَالٌ أَسْلَمُوا مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ فَأَرَادُوا أَنْ يَأْتُوا رَسُولَ اللّٰهِ، فَلَمَّا أَتَوْا رَسُولَ اللّٰهِ وَفَقِهُوا فِي الدِّينِ أَرَادُوا أَنْ يُعَاقِبُوهُمْ فَأَنْزَلَ اللّٰهُ هَذِهِ الْآيَةَ

- "Bu hitaba maruz kalan kimseler bir kısım Mekkeli erkeklerdir. Bunlar, hicret ederek Hz. Peygamber'e gelmek isterler, fakat kadın ve çocukları kendilerini terk etmelerini istemeyerek hicretlerini engellemişlerdir. Bu kimseler bilâhare hicret edip gelince, halkın, din hususunda çok şey öğrenmiş olduğunu görürler. Bunun üzerine (kendilerinin önceden hicret etmelerine mâni olan) zevce ve evlâtlarını cezalandırmak istediler. Bu hâl karşısında Cenab-ı Hakk mezkur âyeti inzâl buyurdu."[10]

[10] Taberani.

Hicretin Gerekliliği:

- إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلآئِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

- ***"Melekler, kendilerine zulmettikleri bir durumda bulunurken canlarını aldıkları kimselere: "Siz ne iş yapmaktaydınız?" diyecekler. Onlar: "Biz yeryüzünde zayıf ve güçsüzdük" diye cevap verecekler. Melekler: "Allah'ın arzı geniş değil miydi, oraya hicret etseydiniz***

ya!" diyecekler. İşte bunların barınakları cehennemdir. Ona gidiş de ne kötü şeydir!"[11]

- **Ayetin Tefsiri:** "İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre; Hz Peygamber döneminde, Müslümanlardan birtakım kimseler, müşriklerin yanında kalıyor böylece müşriklerin topluluğunu çoğaltmış oluyorlardı. Bir keresinde atılan bir ok gelip bunlardan birisine isabet eder veya vurulur, bu yüzden ölür. Bunun üzerine Allah: **"Kendilerine zulmeden kimselere…"** ayetini indirdi. "Kureyşliler Şam'dan gelen kervanı korumak için yola çıktılar. Bu arada Müslüman olup da Müslümanlıklarını gizli tutan bazı kimseler, istemeyerek Kureyşlilerle birlikte sefere çıkmışlar, derken Bedir'de Müslümanlarla karşılaştılar. Bu karşılaşmada söz konusu Müslümanlar istemedikleri halde müşriklerin safında yer almış ve bu halde ölmüşlerdir."

---

[11] Nisa, 4/97.

Hicret Fedakârlıktır:

- Hicrette Müslümanların gösterdikleri fedakârlıkların hiçbir sınırı yoktu. Buna örnek olarak Ebu Seleme'nin yaşadıklarını verebiliriz. Müşrikler tarafından karısının ve oğlunun hicretten alıkonulmalarına rağmen onun hicretine engel olunamamıştı. Çünkü Ashab-ı kiramın imanlarının gücü, onların Allah Rasûlüne bağlılıkları; menfaatlerinden, ticarî kârlarından ve diğer ilişkilerinden daha üstün gelmiş, imtihanı başarı ile geçmişlerdi. Bu konu Kur'an'da şöyle anlatılmaktadır:

- وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ

- ***"Düşünün ki, bir zamanlar siz azınlıktaydınız ve yeryüzünde hırpalanıyordunuz. İnsanların sizi kapıp götürmesinden korkuyordunuz. Allah sizi barındırdı, sizi yardımıyla destekledi, sizi güzel şeylerle besledi ki, şükredesiniz."*[12]**

[12] Enfal, 26.

- **Süheyb-i Rumi'nin başından geçenler bunlardan biridir.** Kureyşliler onun Mekke'ye gelmeden önce hiçbir mal varlığı olmadığı, bütün malvarlığını Mekke'ye geldikten sonra kazandığı, hicret etmesi durumunda malına-mülküne el koyacakları tehdidi ile onu hicretten alıkoymaya kalkıştılar. Bunun üzerine Süheyb, bütün mal varlığını onlara terk etti ve hiç bir şeyi olmaksızın Medine'ye hicret etti. Allah Rasulü bu konudan haberdar olduğunda; "Süheyb kazandı" buyurdu.[13]

[13] Müstedrek.

Hicret Hakkında Ne Dediler?:

- Yusuf KAPLAN
- **Medeniyetin Yapıtaşları Hicret'le Döşenir**
- Tarihte, hayatın hakikate, hakikatin hayata kavuşması da insanın insanca bir hayat sürdürebilmesi de nihayet tarihi yürütebilmesi de yine Hicret'le mümkündür.
- Hicret, tarihin de hayatın da çok katmanlı, her şeyi ve herkesi var edici derûnî bir mânâya ulaşmasıdır. Hicret, tarihin de hayatın da bütün varlıklara diriltici bir nefes üfleyen kanatlandırıcı bir ruhla donanmasıdır.
- Hicret; insanı süflî özelliklere mahkûm ve esir eden beşerliğinin, ulvî özelliklerle donanarak insanlaşmasının, kemâle ulaşma yolculuğunun bidayetine erişilmesi zorlu yürüyüşünün adıdır.

- Medeniyetin yollarının yapıtaşları, Mekke'lerden Medine'lere gerçekleştirilen hicretlerle döşenir.
- O yüzden, tarihte varoluş şartı Hicret'te, Hicret ruhuyla donanabilmekte gizlidir.

- Sezai KARAKOÇ
- Batılı insan, turist olur, olabilir, ama hicret adamı olamaz. Müslümansa, turistken de hicret adamıdır. Bu dünyada hicrettedirler. Bu çağda hicrettedirler. Bu ülkede hicrettedirler. Takvimleri hicretle başlar.
- Çile bir hicrettir. Çilesini bitiren Müslüman, hicretini bitirip Medine'sine ermiş olandır.
- Her namaz, bu yerlerden bir hicrettir. Oruç, vücudun eşyadan hicretidir. Hac bir hicrettir. Zekat bile malın maldan hicretidir. İşte Müslüman, en büyük yakınlığa ermek için bu iç içe hicret pınarlarında yunan(yıkanan) kişidir. Müslüman, hicretle gusl etmiş kişidir. Müslüman, hicretle teyemmüm etmiştir.

******

- Bu çağın insanı, dünyaya kendini o kadar yerleşik saymaktadır ki hicretin gök sofrası nimetlerinden haberli bile değildir. İçinde bir hicret mimarisi yoktur da ondan, ölüme karşı hazırlıksızdır. Ölümün sesi, onun için bir göç alarmı değil, bir yamyam tamtamıdır. O, ölüm önünde yamyamlarla kuşatılmış bir beyazın duygusunu taşır. Çocuk kaçıran bir al karısıdır ölüm onun için. Evin önünde kişneyen, hicret zamanını sezip de kişneyen saf kan Arap atı değil.

- Abdullah YILDIZ
- **Hicreti Nasıl Anlamalıyız?**
- Peki, biz bugün, Müslümanlar olarak "hicret" vakıasını nasıl anlamalı ve bu çağa nasıl taşımalıyız?
- Bu sorunun cevabını doğru olarak öğrenebilmek için önce şu iki hadis-i şerifi dikkatli okumalıyız:
- Hz. Peygamber şöyle buyurur: *"Mekke fethinden sonra artık hicret yok; fakat cihad ve niyet vardır. Allah yolunda savaşa çağırıldığınız zaman hemen katılın."*[14]
- Rasûlullah, Mekke fethedildiği gün şöyle buyurur: *"Mekke'nin fethedilmesinden sonra Mekke de İslâm ülkesi haline geldiğinden oradan başka yerlere hicret etmek yoktur. Fakat yeryüzünün her*

[14] Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr 45, Cihâd 1, 27, 184; Müslim, Hac 445, İmâret 85.

tarafını İslâmlaştırmak için cihad ve bu niyet üzere bulunmak vardır. Cihad için sefere çağrıldığınızda hemen seferber olun.”[15]

- Demek ki, bugün “hicret”, Efendimizin buyurduğu üzere *“yeryüzünün her tarafını İslamlaştırmak için cihad ve bu niyet üzere bulunmak”* olarak anlaşılmalıdır ve bize düşen görev de, kendimizden ve kendi çevremizden başlayarak dünyanın her köşesini İslâmlaştırmak ve bu niyet üzere bulunmaktır.

---

[15] Nesâî, Biat 11; Ebû Dâvud, Cihâd 2.

- Adem APAK
- Medeniyetlerin kurulmasında hicretin büyük etkisinin olduğu bir gerçektir. Dünyada meydana gelen büyük değişimlerin hicretle, yani zorunlu nedenlerle gerçekleşen göç hareketleriyle yakın ilişkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla büyük medeniyetlerin doğuşu, büyük göç hareketleriyle ve göçmenler eliyle gerçekleştirilmiştir.
- Böyle olduğu içindir ki, ilkel (bedevî) bir topluluğun, yaşadığı yurdu bırakıp başka bir yere göç etmeden medenileşebildiğine dair tarihte örnek bulmak zordur, olsa da istisnaî mahiyettedir.
- Buradan hareketle Hz. Peygamber'in (sav) ve Müslümanların Mekke'den Medine'ye hicretini, yeni bir medeniyetin kuruluşunun ilk adımları olarak kabul etmek mümkündür.